

De Woutertje Pieterse Prijs bekroont de mooiste boeken die het afgelopen jaar zijn verschenen. In 2023 zijn er zes boeken genomineerd.

Om leraren te inspireren aan de slag te gaan met actuele én goede kinder- en jeugdboeken, bieden wij lestips bij de genomineerde boeken aan. Dit jaar zijn er lestips voor groep 5 van het basisonderwijs tot en met het tweede jaar van het voortgezet onderwijs.

LESTIPS

VOOR HET EERSTE JAAR VAN HET VOORTGEZET ONDERWIJS

Deze lessuggesties richten zich op het boek *Een kleine geschiedenis van de mens door dierenogen* van Joukje Akveld & Djenné Fila (Uitgeverij Lannoo), een boek dat geschikt is voor jongeren vanaf 12 jaar.

Kenmerken

- fictie en non-fictie
- wereldgeschiedenis
- cultuurgeschiedenis
- kijken vanuit een ander perspectief
- het dier als ...
- relatie mens-dier
- van prehistorie tot heden
- wereld & ruimte
- hedendaagse doorwerking

Uit het juryrapport

'In een magische wisselwerking tussen fictie en non-fictie worden allerhande facetten van de complexe relatie tussen mens en dier belicht.

Wanneer een bevlogen en erudiet auteur een illustratrice van hetzelfde kaliber treft, ontstaat iets moois; namelijk een leeftijdsoverschrijdend boek, een waar cadeau voor lezer én voorlezer.'

Een kleine geschiedenis van de mens door dierenogen

De ondertitel *Over heilige koeien, ruimteapen en de roep van de kakapo* laat zien hoe veelzijdig dit boek is. Allerlei dieren komen voorbij en ze vertellen hoe zij de mens beleven in de tijd waarin ze leven. Bijvoorbeeld als zware last op de rug van een paard in de oorlog van 1080 tegen Engeland of als beul bij de veroordeling van een varken in 1457 in Frankrijk. Ieder verhaal wordt voorzien van een informatief deel met uitleg over de gebeurtenis en een verdiepend stuk over een thema dat eruit is gelicht, zoals klimaatverandering, epidemie en bio-industrie.

WANNEER WAS DIT?

VOORKENNIS (IN GROEPJES)

ACTIVEREN

Vorbereiding

Blader het boek door en bedenk alvast waar leerlingen al iets over weten. Kopieer de bijlage op A3 en kijk per regel welke combinaties door de leerlingen zijn te maken. Knip deze regels uit en knip de kaartjes los. Zorg ervoor dat je ze per regel bij elkaar houdt. De rode zijn de toegankelijke combinaties, de andere wat moeilijker. Je kunt dus differentiëren naar voorkennis en niveau.

Voorlezen (p. 10-11)

Laat het boek zien en lees het eerste verhaal voor van de dikdik. Noem het jaartal waarin het verhaal zich afspeelt nog niet.

Gesprek

Ga hierna in gesprek met de klas:

- wie vertelt het verhaal?
- waarover gaat het verhaal?
- wat voor soort verhaal is dit?
- wat gebeurt er in de afbeelding?
- wanneer speelt het verhaal zich af?
- waaruit kun je dat afleiden?

Modellen en voorlezen (p. 12)

Pak de kaartjes van de dikdik erbij en hang 'Dikdik' en '200.000 jaar terug' op. Bespreek dan hoe het dier wordt ingezet en hang 'het dier als voedsel' ernaast. Lees daarna de achtergrondinformatie hierover voor. Sta vervolgens stil bij het woord 'uitgestorven' en lees ook dat stukje voor. Hang ook dat kaartje ernaast. Vertel dat je dit spelletje met alle hoofdstukken kunt doen en dat ze dit nu zelf gaan proberen.

In groepjes

Geef twee of drie combinaties per groepje en laat de leerlingen met elkaar bespreken wat bij elkaar hoort.

Tijdslijn

Geef elk groepje een volledig setje met kaartjes en bespreek klassikaal na. Maak samen een tijdslijn van de combinaties en laat dit chronologisch neerleggen. Pak daarna de inhoudsopgave van het boek erbij en kijk de tijdslijn na.

Werken aan het vergroten van verhaalbegrip en literaire competentie

Sleutelmoment

In *De doorgaande leeslijn* wordt het eerste jaar van het voortgezet onderwijs aangeduid als sleutelmoment in de leesontwikkeling van jongeren. Ze kunnen leesweerstand ontwikkelen en het is extra belangrijk om ze in aanraking te brengen met verschillende soorten teksten, zodat ze hun eigen voorkeur kunnen ontwikkelen. Voor hun leesmotivatie is het van belang dat leerlingen enige keuzevrijheid krijgen bij het lezen.

Begrijpend lezen

Doorslaggevend voor goed tekstbegrip is o.a. dat leerlingen interesse in een onderwerp hebben en er al iets over weten. Een boek dat werkt met verhalen én informatie is heel geschikt om in te zetten bij begrijpend lezen. Annemarie Terhell (2022) zegt over *Een kleine geschiedenis van de mens door dierenogen*: 'De monologen en dialogen prikkelen de verbeelding en roepen vragen op, in de informatieve tekst volgt een heldere uiteenzetting van de achtergrond'.

WIE VERTELT?

TEKSTBEGRIIP (IN DUO'S)

BEGRIJPEN

Zelf lezen

Laat leerlingen in duo's een dier uitzoeken uit de inhoudsopgave (of ze kiezen een tijdperk of locatie). Vervolgens lezen ze het verhaal dat dat dier vertelt. Laat ze de achtergrondinformatie nog niet lezen.

Informatie verzamelen

In de tekst gaan ze op zoek naar informatie over dat dier:

- wie vertelt het verhaal?
- welke kenmerken heeft het dier?
- wat is de verhouding tussen dat dier en de mens?
- wat kun je over de afbeelding zeggen?
- wat gebeurt er in het verhaal?
- wanneer speelt het zich af?
- waar speelt het zich af?

Informatie bundelen

Laat de leerlingen de informatie die ze gevonden hebben samenbrengen tot drie zinnen. Ze formuleren het zo dat het dier niet genoemd wordt, maar omschreven, zodat anderen kunnen raden over welk dier het gaat. Laat ze het vanuit het ik-perspectief vertellen, net als de spreekbeurten van de dieren.

Presenteren en raden

Laat de duo's hun zinnen presenteren. Kunnen de anderen raden welk dier ze zijn? Kost dit te veel tijd, koppel dan duo's aan elkaar en laat ze het aan elkaar presenteren.

WE GAAN HET UITZOEKEN

POSTER MAKEN (IN DUO'S)

TOEPASSEN

Voorlezen (p. 42-44)

Deel de tekst uit (zie rijketeksten.org) en lees samen de tekst *Potvis* en *Het dier als goudmijn*. Merk op dat het woord 'dierenrechtenorganisaties' dikgedrukt is en dat daar meer informatie over wordt gegeven. Vraag dan waar leerlingen meer over zouden willen weten: bijvoorbeeld over amber of Japan? Vertel dat de leerlingen op zoek gaan naar informatie bij hún tekst.

Zelf lezen

Laat in de duo's van voorgaande opdracht de tekst **over** hun dier lezen: *Het dier als ...*

Meer weten?

Over welk woord uit de tekst zouden ze zelf meer willen weten? Laat ze dit opschrijven en er een vraag over formuleren.

Opzoeken

Laat de duo's op internet op zoek gaan naar antwoord op hun vraag. Wat kunnen ze er allemaal over vinden?

Poster maken

Laat ze hun bevindingen aanbieden op een poster waarop ze de informatie in woord én beeld zo creatief mogelijk weergeven.

ACHTERGROND

Meer literaire non-fictie

- *Een aap op de wc: een dierentuin in oorlogstijd* (2015) van Joukje Akveld & Martijn van der Linden, Uitgeverij Hoogland & Van Klaveren.
- *Wij waren hier eerst* (2017) van Joukje Akveld & Piet Grobler, Uitgeverij Gottmer.
- *Verloren woorden: een betoverboek* (2019) van Robert Macfarlane & Jackie Morris, vert. Bibi Dumon Tak, Uitgeverij Querido.
- *De eik was hier* (2021) van Bibi Dumon Tak & Marije Tolman, Maand van de Filosofie.

Rijketeksten.org

De Taalunie heeft een site ontwikkeld over rijke teksten waarop ook voorbeeldteksten zijn te vinden. Uit *Een kleine geschiedenis van de mens door dierenogen* is het fragment van p. 40-44 te vinden. Scan hiervoor bijgaande QR-code:

Bronnen

- Montfoort, Agnes van & Wassing, Alix (2020). *De doorgaande leeslijn. De leesontwikkeling van 0-20 jaar*. Amsterdam: Stichting Lezen.
- Terhell, Annemarie (2022). Sterke verhalen over slim groen. In: *Lezen*, nr. 3, p. 14-15. Amsterdam: Stichting Lezen.
- In de serie *Kwestie van lezen* van Stichting Lezen:
 - *Leesmotivatie in het onderwijs* (nr. 17)
 - *Effectief onderwijs in begrijpend lezen* (nr. 19)

Colofon

Deze lestips zijn ontwikkeld door Loes Reichenfeld (LEES met LOES) - www.leesmetloes.nl in opdracht van de Stichting Woutertje Pieterse Prijs.

Scan onderstaande QR-code voor meer lessuggesties bij genomineerde boeken:

De lestips worden aangeboden dankzij de steun van de Brook Foundation en De Versterking.

— BIJLAGE: Een kleine geschiedenis van de mens door dierenogen —

Dikdik	200.000 jaar terug	het dier als voedsel	uitgestorven
Grondluiaard	14.000 jaar terug	het dier als klimaatslachtoffer	klimaatverandering
Alpaca	6000 jaar terug	het dier als fabriekje	neolithische revolutie
Pauw	340 voor Chr.	het dier als studieobject	Aristoteles
Aspisadder	30 voor Chr.	het dier als mythe	goden
Leeuw	278	het dier als machtsvertoon	bestiarium
Zijderups	552	het dier als werknemer	zijde route
Paard	1080	het dier als oorlogstuig	oorlogstuig
Rat & luis	1347	het dier als zondebok	epidemie
Varken	1457	het dier als beklager	excommunicatie
Koe	1510	het dier als heilige	godsdiensten
IJsbeer	1596	het dier als vijand	opwarming van de aarde
Potvis	1680	het dier als goudmijn	dierenrechtenorganisaties
Hond	1796	het dier als vertier	menagerie
Kakapo	1820	het dier als overlever	gondwana

— BIJLAGE: Een kleine geschiedenis van de mens door dierenogen —

Quagga	1850	het dier als trofee	klonen
Kangoeroe & konijn	1859	het dier als plaag	myxomatose
Duif	1916	het dier als boodschapper	loopgraven
Kip	1923	het dier als massaproduct	bio-industrie
Kat	1942	het dier als oorlogsslachtoffer	Holocaust
Chimpansee	1961	het dier als testpiloot	wetenschap
Zebravis	1980	het dier als proefmateriaal	pijn
Berggorilla	1994	het dier als spiegel	genocide
Orka	1998	het dier als wereldster	dierenrechten
Reuzenpanda	2014	het dier als politiek middel	pandadiplomatie
Witte neushoorn	2018	het dier als zeldzaamheid	massa-extinctie
Javaans schubdier	2019	het dier als ziekteverspreider	zoönose
B. nana	2021	het dier als hoop	dwerggroei
Kat	2022	het dier als familielid	huisdier